

**THE SOUTH-TRANSDANUBIEN SMALL TOWNS IN THE LIGHT
OF THE DEVELOPMENT PLANS**

**A DÉL-DUNÁNTÚLI KISVÁROSOK A FEJLESZTÉSI TERVEK
TÜKRÉBEN⁶⁴**

Réka HORECZKI, junior research fellow
MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete
7621 Pécs, Papnövelde u. 22.
Phone: +36-30/9712761
E-mail: horeczki@rkk.hu

⁶⁴A tanulmány elkészülését az OTKA (NK 104985) „Új térformáló erők és fejlődési pályák Kelet-Európában a 21. század elején” kutatási projekt támogatta.

A DÉL-DUNÁNTÚLI KISVÁROSOK A FEJLESZTÉSI TERVEK TÜKRÉBEN⁶⁵

THE SOUTH-TRANSDANUBIEN SMALL TOWNS IN THE LIGHT OF THE DEVELOPMENT PLANS

Keywords: urban development, strategy, settlement network, small town, South-Transdanubien region

Abstract

The South Transdanubien region is among the 20 most disadvantaged region of the European Union, that shows a significant decrease compared to previous years. I think any professional research can we rationale, that to change this situation, do some substantive attempt. I intend to shed light on the prospects/possibilities that this small town can have in the future; and I also want to find out whether it has developmental possibilities originated in the past yet adaptable to the current situation. When the development plans have been realized these town and neighborhoods has a decreasing migration and stabilized small towns culture. The aim of the present study is to present the long-term developmental laws and characteristic features that heavily influence the economic, social and political life of the South Transdanubian region via the developments plan of the small towns. In addition to the urban development plans I analyzed the statistical data and the associations scheme.

Kulcsszavak: városfejlesztés, stratégia, településhálózat, kisváros, Dél-dunántúli régió

Kivonat

A legutolsó uniós besorolások szerint a dél-dunántúli régió az EU 20 leghátrányosabb régiója között szerepel, ami a korábbiakhoz képest jelentős romlást mutat. Éppen ezért úgy gondolom, hogy minden olyan szakmai kutatásnak van létjogosultsága, amely ennek a helyzetnek a megváltoztatására tesz valamilyen érdemi kísérletet. A térség kisvárosainak vizsgálata, lehetséges fejlődési pályájuk felvázolása – összhangban a meglévő fejlesztési tervekkel – nem csak a városok, hanem tágabb környezetük (kistérségük) számára is pozitív jövőképet adhat. Ha ez megvalósul, és sikerül adaptálható mintákat közvetíteni, s rávilágítani a ki nem használt fejlődési potenciálra, akkor ezekben a városokban és környékükön megszűnhet az elvándorlás, a térség lecsúszása, s ezzel a magyarországi kultúra egy jelentős részének felszámolódása. Az tanulmány során bemutatom a dél-dunántúli kisvárosok (meglévő) városfejlesztési terveit, rávilágítva az erősségekre, gyengeségekre; lehetséges fejlődési pályákra. Úgy vélem, hogy a gazdasági fejlődés helyes irányának megtalálása érdekében mindenképp szükséges a helyi erőforrások kiaknázása, a lehetséges túlélési stratégiák feltérképezése, a potenciális pénzforrások hasznosíthatóságának megtalálása (pályázati források felhasználásának vizsgálata). Meggyőződésem, hogy a kisvárosok közötti hatékonyabb kommunikáció és együttműködés által a térség felzárkózása (felzárkóztatása) sikeres lehetne. A fejlesztési tervek mellett a statisztikai hivatal adatait, valamint a társulások rendszerét is vizsgálom, amely alapján a jelenlegi helyzet és egy esetleges jövőbeli kisvárosi hálózat képe kirajzolható.

BEVEZETÉS

A mai magyar településstruktúrát 3152 település alkotja, a magyar városhálózatnak 328 tagja van. Több nagyobb várossá nyilvánítási hullám történt hazánkban, az 1980-as

⁶⁵A tanulmány elkészülését az OTKA (NK 104985) „Új térformáló erők és fejlődési pályák Kelet-Európában a 21. század elején” kutatási projekt támogatta.

években a városok főként fejlettségük elismeréseként kapták meg a városi címet (mivel ekkor már városi funkciójú településeknek számítottak). Az 1990 utáni várossá nyilvánítási hullámban a formális és a funkcionális városok köre kezd eltávolodni egymástól, a formalitás irányába. A várossá nyilvánítás több esetben csupán egy bürokratikus folyamat végeredménye, nem jár tényleges funkcióbővüléssel az adott település számára (Szigeti, 2002). 2010-re elfogytak a városhiányos területek, „megállni látszik” a várossá nyilvánítási folyamat. A mai városok közel háromnegyede tekinthető kisvárosnak (lakossága 30 000 fő alatti), a Központi Statisztikai Hivatal népességekategóriai besorolása szerint. A dél-dunántúli régióban összesen 41 város található. Ezek közül 30 000 főnél kevesebb lakossal 38 város rendelkezik, a megyeszékhelyeket leszámítva a megyék városhálózata kisvárosiasnak tekinthető. Tovább bontva a kisvárosok kategóriáját, a lakosságszám szempontjából 10 000 lakosnál kevesebbel 27 városrendelkezik (KSH, 2012). Kutatásaim során elsősorban ezekkel a 10 000 fő alatti lakosságszámú kisvárosok fejlődéstörténetével foglalkozom. Ezen kisvárosok többsége a rendszerváltás utáni nagyobb várossá nyilvánítási hullámokban kaptak városi rangot. Siklós és Tamási számít kakuktktojásnak, hiszen Siklós 1977-ben, Tamási 1984-ben nyert városi rangot. 1989-ben lett város Csurgó, Fonyód, Tab illetve Dunaföldvár; 1995-ben kapta meg a városi rangot: Balatonboglár, Balatonföldvár, Balatonlelle, Bátaszék, Lengyeltóti, Pécsvárad, Sásd és Simontornya. A legkésőbb, a 2007-2009-ben nyilvánították várossá Igal, Gyöngyös, Kozármisleny, Mágocs, Nagymányok, Zamárdi településeket. A régió kisvárosainak lakossága 117 176 fő, a régió városi lakosságának egyötöde.

A tanulmány célja, hogy ismertesse a településfejlesztéssel kapcsolatos tervezési dokumentumokat, kiemelten kezelve a városfejlesztési stratégiák helyét és szerepét. A fejlesztési célok ismertetése mellett bemutatásra kerülnek a dél-dunántúli régió stratégiájában, illetve a megyei területfejlesztési koncepciókban megtalálható kisvárosokkal kapcsolatos megállapítások. A tanulmányban kiemelt példákkal illusztrálom a kisvárosok kategorizálásának egy lehetséges módját: 1) önmagán túlmutató gazdasági jelentősége csekély, 2) egyedi termék illetve szolgáltatás nyújtásával képes fejlődni (turisztikai célpontok).

A TELEPÜLÉS-HÁLÓZAT FEJLESZTÉS TÖRVÉNYI KERETEI

A település-fejlesztési, település-hálózat fejlesztési folyamat számos, egymásra épülő tervezési szintből áll, amely egy főként hosszabb távon megvalósítani kívánt célrendszer

fogalmaz meg. Az 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és területrendezésről az elsők között rendelkezett a területfejlesztés és területrendezés alapvető feladatairól, szabályairól; intézményrendszerének kialakításáról. A törvény lehatárolja a területfejlesztés és területrendezés céljait és feladatait, meghatározza a tevékenységek pénzügyi eszközeit is. Ez a törvény számos ponton beépül a magyar jogba, közel 250 rendelet, határozat hivatkozza cikkelyeit. A településhálózat fejlesztés szempontjából a következő nagyobb állomás a 2005. évi Országgyűlési Határozat az Országos Területfejlesztési Konceptióról. Ez a határozat már figyelembe veszi az Európai Unió előírásait is, az Európai Unió jogokkal való harmonizáció is megfigyelhető benne pl. a határozat mellékletének I. fejezet alapelvei tekintetében. Az Országos Területfejlesztési Konceptióban meghatározásra kerül az ország területi jövőképe, melyben a város és térsége viszonyának egy új, intenzív, integrálódó szerepkört vetítettek elő. A kisebb városok fejlődésében is el kívánják érni, hogy kialakuljon egy minőségileg megújult falu- város kapcsolat, ahol elmélyülhet a funkciómegosztás, és a központ-települések elérhetősége magas színvonalon lenne megoldott. Kiemelt célként fogalmazódik meg még a „policentrikus, együttműködő városhálózat megteremtése, amely képes hatékonyan felfűzni az ország térségeit”. Az OTK 2013-ig megvalósítandó céljai között szerepelt a városhálózati kapcsolatrendszer fejlesztése. Az elsősorban regionális fejlesztési pólusok előtérbe helyezése mellett a koncepció kiemeli a fenntarthatóságot is, amely jegyében a kulturális, illetve közlekedési csomópont szerepkörű városok fejlesztését is tervezték megvalósítani. A központok – alközpontok közötti kapcsolatok esetében az elérhetőség biztosítására helyezték a hangsúlyt. Az OTK a régiók fejlesztési céljai című fejezetben a Dél-Dunántúli régió jövőképét a következőképpen fogalmazza meg (VI. 2. fejezet 1. old.):

„A Dél-dunántúli Régió célja olyan kulturális, környezet- és természetvédelmi értékeket szem előtt tartó, oktatási, tudományos és kutatási központokon alapuló fejlődés, mely integrálja a Régió leszakadó térségeit, kiegyensúlyozott településszerkezetre épít. A Régió sikeresen fordítja jelenlegi fejlettségbeli hátrányait előnyé azáltal, hogy megőrzött természeti és kulturális értékeit, építészeti örökségét és termásvíz kincsét fenntartható módon hasznosítja, magas színvonalú, kiegyensúlyozott életfeltételeket biztosít. A Dél-dunántúli Régió kihasználja kedvező geopolitikai helyzetének előnyeit, elsősorban a határ menti (horvát, észak-olasz és osztrák) térségekkel való kapcsolatépítés lehetőségét.” A régió jövőképében külön kiemelik a megyeszékhelyek, valamint a Balaton-part szerepét, a vidékies térségek lehetőségeit, de a városhálózat alsó elemeire (kisvárosokra) nem történik utalás.

A 2012. évi (314/2012. XI. 8.) kormányrendelet a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint az egyes településrendezési sajátos jogintézményekről már nemcsak általánosnak tekinthető utalásokkal él a városfejlesztésre vonatkozóan, hanem az integrált településfejlesztési stratégia egyik elemének tekinti az integrált városfejlesztési stratégiát, melynek elkészítését a városok esetében népességszám-korlátokhoz kötik. A rendelet melléklete tartalmazza a részletes tartalmi követelményeket, amely által a középtávú stratégia egy-egy város (település) esetében elkészíthető.

A törvényi rendelkezéseken felül érdemes még a megyei területfejlesztési, gazdaságfejlesztési koncepciókat is megvizsgálni abból a szempontból, hogy a városhálózat – településhálózat szerepét miként képzelik (képzelték) el a megyei stratégia megfogalmazása során. A megyei területfejlesztési koncepciókban csekély szerepet játszanak a kisvárosok. A speciális funkciójú, illetve nagy turisztikai vonzerőt képviselő kisvárosokat, ezek fejlesztési lehetőségeit, gazdasági hasznosíthatóságukat tartalmazza a koncepció, de a többségében funkció nélküli, átlagos gazdasági színvonallal rendelkező kisvárosok nem kerülnek említésre a megyei tervekben.

Miért történhet ez meg? A válasz elsősorban a megyék településszerkezeti problémáira vezethető vissza, valamint a megyeszékhelyek dominanciájára; társadalmi, gazdasági és kulturális értelemben is. Baranya megye településszerkezetére a városhálózat fejletlensége, az 500 fő alatti lakosságú falvak túlsúlya jellemző. A megye tizennégy városa közül Pécs, Mohács és Komló nem tekinthető kisvárosnak, bár Mohács népessége már kevesebb mint 20 000 fő, országos viszonylatban, funkciói tekintetében nem tartozik a kisvárosi kategóriába. A kisvárosok közül központi - közigazgatási funkciói, történelmi szerepe miatt kiemelkedik – az előbb említettek közül – Szigetvár, Szentlőrinc, Siklós és Kozármisleny (Baranya megye Területfejlesztési Koncepció, 2013). Somogy megyében 16 város található, mégis funkcionális értelemben a megye városhiányos térségnek tekinthető. A megye városhálózatának döntő többsége a Balatoni Üdülőkörzet része, kilenc város található ebben a térségben. Népességszám szerint bontva a városokat, a megyeszékhely Kaposvár középvárosnak tekinthető, a megyei népesség egyötödének lakhelye. Siófok népessége meghaladja a 20 000 főt, Nagyatád, Barcs és Marcali népessége meghaladja a 10 000 főt, további három város népessége 5000-10 000 fő közötti, és a megyében kilenc város népessége nem éri el az 5000 főt. Somogy megye abban a kivételes helyzetben van, hogy az ország legritkábban lakott megyéje, viszont az egyik legmagasabb a településsűrűsége, 100 km²-re 4,1 település jut (Somogy megyei Területfejlesztési

Koncepció, 2013). Tolna megye kevesebb és magasabb lakosságszámú városokkal rendelkezik, mint Somogy megye. A megyeszékhelyen kívül kiemelt szerepkörű Dombóvár és Paks, mely városok népessége meghaladja a 20 000 főt. Kiemelt történelmi jelentőségű kisvárosnak számít Tolna, Bonyhád és Dunaföldvár; lakosaik száma 10 000 feletti. Tolna megye a területfejlesztési koncepciójának fejlesztési alapelvei között szerepel a kisvárosok helyi identitástudatának erősítése, a vidékies térségek és a kisvárosok integrációja. Az együttműködési lehetőségek, kapcsolatrendszerek kiaknázása a fejlesztési koncepció egyik alappillére (Tolna megye Területfejlesztési Koncepciója 2014-2020, 2013). A következőkben kizárólag a városfejlesztési stratégiákra koncentrálok. A stratégia fogalmának lehatárolása után bemutatom a dél-dunántúli régióban mely városok rendelkeznek városfejlesztési stratégiával, és ismertetem ezek legfőbb elképzeléseit.

INTEGRÁLT VÁROSFEJLESZTÉSI STRATÉGIÁK A DÉL-DUNÁNTÚLI RÉGIÓBAN

A 2007-2013 közötti támogatási időszakban kiemelt szerepet kapott az EU tagállamaiban a fenntartható városfejlesztés, valamint a vidéki területek támogatása annak érdekében, hogy növekedjen az említett területeken lévő települések versenyképessége, a foglalkoztatás javuljon, és élhetőbb, funkciójukat betöltő kisvárosok kerüljenek kialakításra. Előfeltételként kell megemlíteni, hogy „a fenntartható fejlődés záloga olyan integrált városfejlesztési politika kiépítése, amely a közösségi iránymutatások figyelembe vétele mellett az adott, fejlesztendő terület adottságaira is épít”. Azaz egy olyan hosszú távú fejlesztési stratégia kidolgozása szükséges, amely formálásába az általános iránymutatások és a nemzetközi gyakorlati tapasztalatok adaptálása mellett kiemelt szerepet kapnak a helyi szereplők, a közigazgatási, a vállalkozói, a civil szféra szereplői és természetesen a lakosság.

„Az integrált városfejlesztési stratégia középtávú, stratégiai szemléletű, de megvalósítás orientált tervezési dokumentum, amely meghatározza a városok középtávú városfejlesztési tevékenységeit. Az IVS elsősorban tematikus szempontokat integráló, területi alapú tervezési szemlélettel készül.” (Péti, 2009. 44. old.)

Az IVS különböző szakpolitikai elképzeléseket fog össze valamint ütközteti az érintett partnerek céljait, elvárásait az önkormányzat városfejlesztésben meghatározó és döntéshozó szerepével. A megközelítésmódjából adódóan nemcsak a különböző megvalósítási lehetőségeket, hanem mindezek finanszírozási módját és fenntartási

alternatíváit is összefüggéseiben tárja fel. Az integrált városfejlesztési stratégia elkészítése 2009-ig bezárólag csupán az 50 000 lakos feletti városok esetében volt kötelező. 2010 januárjától kezdődően a hazai pályázati rendszer, illeszkedve az Európai Unió elvárásához, minden olyan város számára előírta a stratégia elkészítését, amely város rehabilitáció témában pályázatot nyújt/nyújtott be. Tehát városmérettől függetlenül ajánlott elkészíteni minden olyan városnak, amelyik központi forrásokra kíván az új programozási időszakban pályázni (Villány IVS-e, 2009).

Az IVS fő elemei közé sorolható: a középtávú városfejlesztési célok meghatározása, a területi alapú szemlélet követése, a forrásszerkezet reális becslése, a fejlesztési elképzelések fókusz, amellyel elkerülhető a források túlzott szétforgácsolódása. A stratégiának tartalmaznia kell ezeken felül: átlátható problémaelemzést, a fejlesztési alternatívák felsorolását, a kijelölt célokhoz való városfejlesztési, városmenedzselési feladatok hozzárendelését, az érintettek bevonására törekvő stratégiát. Mindezen adatok elemzésével, kiértékelésével a városfejlesztési stratégia biztosíthatja a település funkcióbővülését – váltását, illetve a funkciók hatékonyabb ellátásáért adott területen, a gazdaság élénkülését, a szegregáció lassulását, a lakosság életkörülményeinek, életesélyeinek javulását (314/2012. évi kormányrendelet 2. melléklet).

A fejlesztési program indítását a dél-dunántúli régióban több tényező is indokolta: számos kis- és középváros funkcióhiányos, nem képes megfelelő mértékben megszervezni térségét gazdasági, kulturális értelemben és megfelelő szolgáltatásokkal ellátni a vidéki településeket. A régió városainak, főleg a régióközponttól távolabb eső kisvárosoknak a népességmegtartó képessége igen gyenge, amely többnyire annak köszönhető, hogy ezek a városok nem képesek megfelelően kielégíteni városi (közigazgatási, gazdasági, kulturális) funkcióikat. Ez az állapot kiemelten igaz azokra az elmaradott kistérségekre a városaira, amelyek mikrotérségi szerepkört betöltve igyekeznek megoldani gazdasági problémáikat. A gazdasági problémákon felül gyakori nehézséget jelent a munkalehetőségek, közösségi élet hiánya, a lakónépesség elöregedése és fogyása. Egyes IVS-ekben (pl. Simontornya, Nagybjom) ez az állapot fő problémaként fogalmazódik meg. Kijelenthető, hogy szükségesek olyan fejlesztési elképzelések, amelyek hozzájárulnak/hozzájárulhatnak a kisvárosok gazdasági, turisztikai, társadalmi, környezeti, kulturális és közösségi életének fellendítéséhez.

Az 1. táblázatban + jellel jelöltem, melyik kisváros rendelkezik integrált városfejlesztési stratégiával. Jelen esetben a 10 000 főnél nem népesebb kisvárosokat vizsgáltam. Baranya megyében öt, főként a turisztikai vonzerőre építő kisváros készítette el IVS-ét. Somogy

megyében szintén öt, többségében Balaton-parti kisváros rendelkezik városfejlesztési stratégiával. Nagybjom 2010-ben készítette el ezt a koncepcióját, a városközpont felújításának pályázata miatt. Tolna megyében két városnál találunk ilyen dokumentumot. A fennmaradó kisvárosok azonban ha integrált stratégiával nem is, de minden esetben rendelkeznek gazdasági programmal, kulturális vagy közoktatási tervekkel, illetve területfejlesztési, területrendezési koncepcióval. Mindezen koncepciókat, tervezeteket egyesítenék a kisvárosok, könnyen összeállíthatóvá válna számukra is az integrált városfejlesztési stratégia.

1. táblázat: Az Integrált Városfejlesztési Stratégiával rendelkező 10 000 lakos alatti kisvárosok megyei bontásban

Baranya megye		Somogy megye		Tolna megye	
Bóly	-	Balatonboglár	+	Bátaszék	+
Harkány	-	Balatonföldvár	+	Dunaföldvár	-
Kozármisleny	-	Balatonlelle	-	Gyömk	-
Mágocs	+	Csurgó	-	Nagymányok	-
Pécsvárad	+	Fonyód	-	Simontornya	+
Sásd	+	Igal	+	Tamási	-
Sellye	-	Kadarkút	-		
Szentlőrinc	-	Lengyeltóti	-		
Siklós	+	Nagybajom	+		
Villány	+	Tab	-		
		Zamárdi	+		

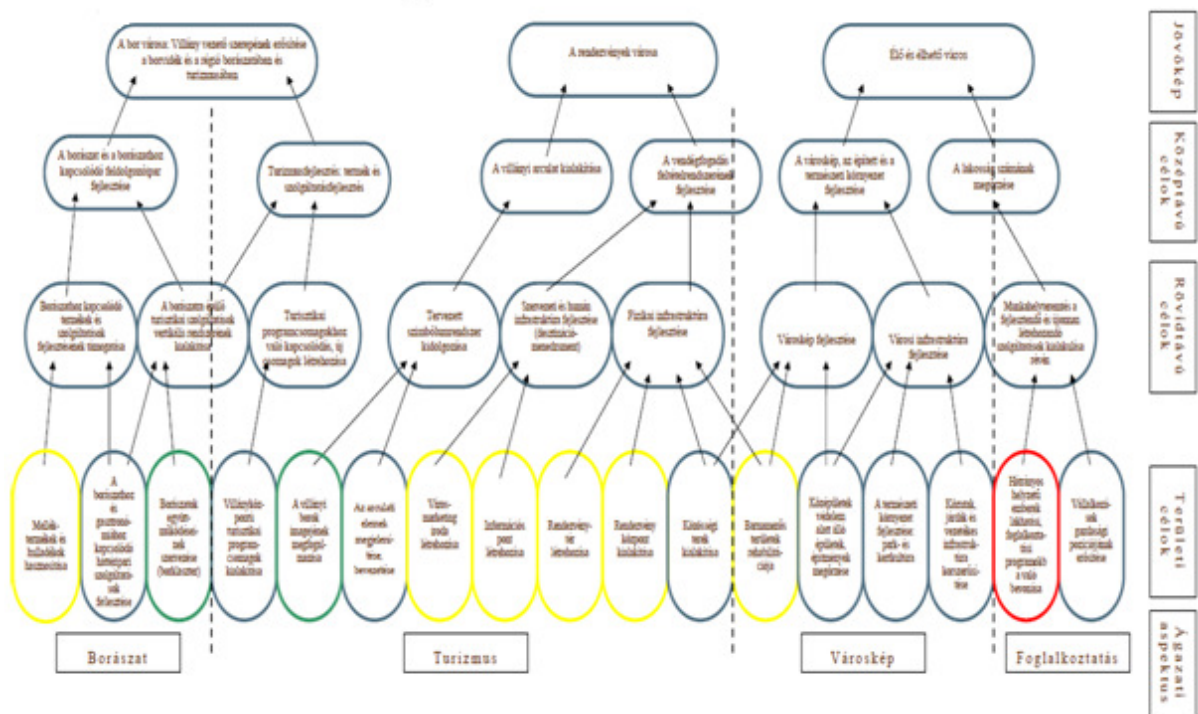
Forrás: saját szerkesztés

BARANYA MEGYE KISVÁROSAINAK FEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSEI

Elsőként és részletesebben a turisztikai vonzerőre épülő Villány városfejlesztési koncepcióját ismertetem. A Dél-dunántúli régióban – Igalt követően – a második legalacsonyabb lakónépességű város Villány, mégis nemzetközileg ismert. Közlekedési szempontból kedvezőtlen helyzetű, hiszen főutak nem haladnak át rajta, vasúti szempontból a Pécs-Mohács vonal egyik megállóhelye. Villány hasonló koncepciót követ, mint a Balaton-parti városok, jövőjét a turizmus és az üdültetés megfelelő színvonalú fejlesztésében és megteremtésében látja. Az elkövetkezendő 7-8 évben három fő koncepciót tart megvalósíthatónak a város, melyeket hangzatos szlogenekkel is hirdet: Villány a bor városa; Villány a rendezvények városa; Villány élő és élhető város (1. ábra).

Ezen jövőképek ágazati aspektusai: a borászat, a turizmus, a városkép kialakítása, foglalkoztatás megoldása. A város stratégiája kidolgozottnak tekinthető, jövőképében nemcsak a város, hanem közvetlen térsége gazdasági növekedésére is számít. A kidolgozott koncepció tartalmazza a középtávú (6 db), rövidtávú (9 db) valamint a területi célokat (17 db) is. Minden cél szorosan összefügg a város eddigi gazdasági programjaival és területfejlesztési koncepcióival, ezek továbbfejlesztésének tekinthető. Az ábra tartalmazza mindezen célokat, sárgával külön kiemelve a kulturális és művelődési akcióterületeket; zölddel a turisztikailag és borászatilag fejlesztendő területeket, pirossal az esélyegyenlőségi programot és kék jelöli a város egészére értendő terveket, programokat.

1. ábra: Villány városának fejlesztési célkitűzései

Forrás: Villány Város Önkormányzatának Integrált Városfejlesztési Stratégiája, 2009. 56. old.

A város céljainak számszerűsítése is megtörtént, hiszen a városfejlesztési koncepcióban meghatározott célokat mérhetővé kell tenni, hogy a monitoring során a célok megvalósulása ellenőrizhető legyen. A turizmussal kapcsolatban a vendégéjszakák számának növelése a fő cél, a jelenlegi 21 000-es vendégéjszaka szám 20 %-os növekedését tűzték ki célul. Az idelátogatók vonzása a turisztikai szolgáltatások minőségének növelésével valósulna meg, valamint új szolgáltatások megjelenését is tervezik. Ezzel összhangban a város fejleszteni kívánja a szálláshelyeket, mind minőségi

mind mennyiségi értelemben, közel 200 új szálláshelyet tervez a jelenlegi 1023 szálláshely mellé. A város harmadik céljaként az élő és élhető város képe fogalmazódott meg, amely a városi lakosságra koncentrál (Villány IVS-e, 57-63. old.). Az elmúlt öt évben már jelen lévő probléma Villányban is a népesség folyamatos csökkenése. A fejlesztések hozadékában a népességfogyás megállítását látják, valamint azt kívánják elérni, hogy az eddiginél csekélyebb ütemű legyen a népességcsökkenés. A területi célok között számos könnyen mérhető célt határoztak meg, pl. a közutak és járdák együttdének felújítása 2015-ig, az iparüzési adóbevételek növelése 10 %-kal, a közösségi terek fejlesztése, 3 helyszínen parkfejlesztés. A fejlesztések során alapkövetelményként fogalmazódik meg a fenntarthatóság, valamint a társadalom, civil szervezetek bevonása is megjelenik; csak azok a fejlesztési elképzelések kerültek bele a végső városfejlesztési stratégiába, amelyek a társadalmi egyeztetés fázisában pozitív visszacsatolást kaptak.

Mágocs legfőbb célja, hogy „a város periférikus helyzetén változtatni tudjon és fejlődő pályára álljon; egy vonzó, gazdaságilag prosperáló kisvárossá váljon” (Mágocs IVS-e, 2010. 16. old.). Urbanizációs szempontból a város a közigazgatási és humánszolgáltatások minőségén kíván javítani, a szolgáltatási és a kiskereskedelmi szektor bővülését prognosztizálja. Mágocs az a település, amely a proaktivitást, mint egyetlen megoldást említi, hiszen építeni kell a külső támogatásokra, de azokat a belső erőforrások dinamizálására kell felhasználni. E koncepció alapján alakítja ki a célrendszerét a város: melyben a mikrotérségi szerepkörét úgy kívánja növelni, hogy térségi együttműködésekben vállal aktív szerepet, támogatja a betelepülő vállalkozásokat, amelyekkel a munkahelyteremtést dinamizálhatja; lakosságbarát intézkedései révén lakossággyarapodást érhet el. Számos probléma nehezíti a célok elérését, de a kisváros koncepciójában alaposan elemzi ezeket a nehézségeket és számos megoldási alternatívát, fejlesztési lehetőséget kínál mindezekre, bár szerintem meglehetősen optimista – és nem reális – felfogásban.

Siklós városa a történelmi értékekre és hagyományokra alapozza fejlesztési elképzeléseit, főként a turisztikai szolgáltatásait kívánja fejleszteni (Siklós IVS-e, 2009).

SOMOGY MEGYE KISVÁROSAINAK FEJLESZTÉSI TERVEI

Nagybajom egy alapvetően rurális térségben található volt mezővárosi ranggal rendelkező kisváros, amely ennek hagyományaira építve készítette el az integrált városfejlesztési stratégiáját. Nagybajom jövőképe a dinamikus kisvárosi élet megteremtése. A kisváros átfogó fejlesztési célja ez a koncepció, amit 15-20 éves megvalósulási időtartammal

képzelt el. A jövőképben (2. ábra) meghatározottak szerint a városfejlesztés három fő tematikus célja:

- Nagybajom kistérségi szerepének fejlesztése, elsősorban oktatási szerepkörre gondol, bár ennek megvalósítása nehézségekbe ütközik, mióta Kadarkút (a kistérségi rendszerben Kadarkút és Nagybajom társközpontként működtek) Integrált Mikrotérségi Oktatási központtá vált. A közszolgáltatások bővítése és a gazdaságfejlesztés feltételeinek erősítése a funkciókkal való ellátottságot is növelheti, valamint a kisváros városi megítélését is pozitívan befolyásolhatja.
- A városiasodás felgyorsítása – mind fizikai, épített környezeti elemeket, mind a kulturális jelleget tekintve.
- Nagybajom környezetének védelme. (Nagybajom IVS-e, 2010. 92-136. old.)

2. ábra: Nagybajom város jövőképe és tematikus céljai

Forrás: Nagybajom város Integrált Városfejlesztési Stratégiája, 2010. 95. old.

A város fejlesztési elképzelései sajnos nem veszik figyelembe a környezetében található más kisvárosok fejlesztési elképzeléseit, illetve megvalósult törekvéseit. A többi kisváros gazdasági programjának tanulmányozása után Nagybajom IVS-ének felülvizsgálata számos cél korrigálását, reális fejlesztési elképzelések leírását tenné lehetővé.

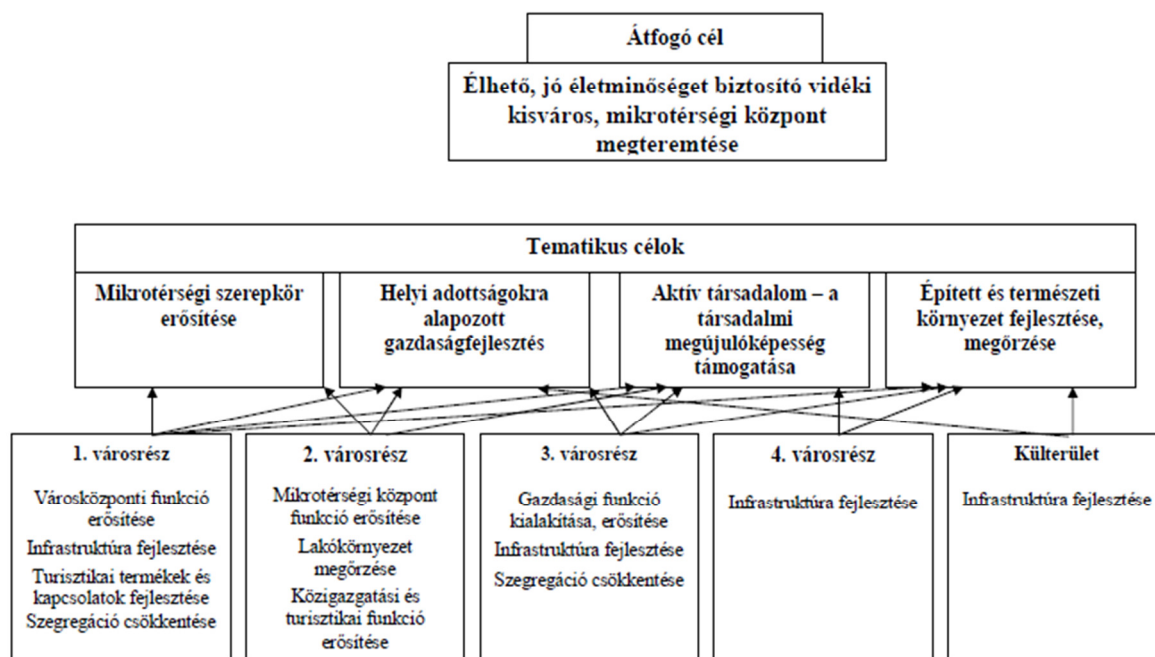
A Balaton-parti városok (Balatonboglár, Balatonföldvár, Zámárdi és Igal) az idegenforgalom fejlesztésében látják jövőjüket. Hasonló célokat fogalmazznak meg, mint

Villány fejlesztéséért felelős szakemberek. Balatonbogláron hagyománya van a szőlőtermelésnek, borkészítésnek; melyet fesztiválok és egyéb rendezvények keretében fenn kíván tartani a város, növelve az odalátogatók, a vendégéjszakák számát. Igal a termálfürdőt, mint fejlesztési potenciált nevesítette. Az eddigi fejlesztései a város humán intézményeinek infrastrukturális és infokommunikációs helyzetének javítását célozták, a jövőben a város egészére ki kívánják terjeszteni az ilyen típusú beruházásokat (Balatonboglár IVS, 2009; Balatonföldvár IVS, 2010; Zamárdi IVS, 2009; Igal, 2012)

TOLNA MEGYE KISVÁROSAINAK GAZDASÁGI ELKÉPZELÉSEI

Simontornya stratégiája általánosnak mondható, a mikrotérségi központ növelését tűzte ki fő célként. Simontornya hosszú távú célja „egy élhető, jó életminőséget biztosító vidéki kisváros, mikrotérségi központ megteremtése, amely kiegyensúlyozott gazdasággal és aktív társadalommal lép a felzárkózás útjára.” A koncepció elsődleges célja a mikrotérségi központi szerepkör erősítése, a jelenleg hiányzó vagy részben ellátott funkciók kialakítása, továbbfejlesztése révén. Az életminőség javítását célzó fejlesztések a városközponti arculat kialakítását, épített környezet megőrzését kívánják javítani. A gazdaságfejlesztés területén a lakosság képzettségének megfelelő munkahelyek teremtése, a befektetők városba vonzása, szakmai együttműködések szerepel célként. Az önkormányzatra vonatkozóan egy nyitott, ösztönző intézményt képzelnek el, amely egy tervezett, tudatos és rendszeresen átvizsgált fejlesztési stratégia mentén dolgozik (Simontornya IVS, 2009).

3. ábra: Simontornya városának célpiramisa

Forrás: Simontornya Integrált Városfejlesztési Stratégia, 2009. 142. old.

A célok megfogalmazása nagyon hasonló a speciális funkciókkal nem rendelkező kisvárosok esetében, így Simontornya tematikus céljai szinte ugyan azok, mint Nagybjom, Bátaszék, Sásd vagy Mágocs fejlesztési koncepciói.

ÖSSZEFOGLALÁS

A kisvárosok integrált városfejlesztési stratégiájukban kiemelik a mikrotérségi szerepkör fontosságát, valamint reálisan látják a régióban jelen lévő vidéki térségek kisvárosainak fennálló problémáit. Általános problémának tekinthető a munkahelyhiány, forráshiány és az ezekből adódó elvándorlás magas száma. Az ingázások okozta logisztikai problémák miatt a nem helyben keletkező jövedelmek nagy része a megyeszékhelyen, vagy a megyén kívül kerül elköltésre, amely a kisvárosok szolgáltatási és kiskereskedelmi szektorát rendkívül negatívan befolyásolja.

A városi funkciókat csak részlegesen betöltő települések fejlesztési elképzelései minden esetben tartalmazzák a közszolgáltatások bővítését, minőségi javítását; de ez a kisvárosok kívül álló tényező. Számos esetben központi döntés eredménye az egyes intézmények, szolgáltatási ágak centralizációja. A kisvárosok városfejlesztési stratégiája megfogalmazza, hogy a település „a jövőben egy élhető, jó életminőséget biztosító vidéki kisvárosként funkcionál majd, amely kiegyensúlyozott gazdasággal (esetenként fejlődő, stabil gazdasággal) és aktív társadalommal lép a felzárkózás útjára.”

SUMMARY

The aim of the present study is to present the long-term developmental laws and characteristic features of small towns which strongly influence the economic, social and political life of the South Transdanubian region. The number of small towns in the three counties permanently changed (market town development, urban laws of 1871 and 1886 had a decisive influence on this phenomenon) but their number increased mainly after the regime change. These small towns are in most cases centres of subregions (small regions) or districts, their development is dependent upon the resources of a couple of dozens of neighbouring settlements. I intend to shed light on the possibilities of closing up for that these small towns in the future; and I also seek to find out whether their developmental possibilities have their origins in the past and are still adaptable to the current situation. I deem it important to analyse what vision the local population has in these settlements of themselves, their families and their town. I would like to analyse those economic sectors that rely on the local resources (for example Csurgó: biodiesel project, Bóly: warm water heating model). My aim through analysing the demography and developmental history of small towns is to find out if they are able to function as regional and market centres or whether they are granted city status only due to arbitrary political decisions.

The South Transdanubian region is among the 20 most disadvantaged regions of the European Union which shows a significant decline compared to previous years. This in my opinion justifies the need for professional research directed at changing this situation by performing some tangible efforts. I intend to shed light on the prospects/possibilities that this little town can have in the future; and I also want to find out whether it has developmental possibilities originated in the past yet adaptable to the current situation. When the development plans have been realized, and adaptable patterns have been transmitted, these towns and neighbourhoods might experience a decreasing trend of outward migration and decline of their region, which may contribute to the survival of a substantial part of Hungarian culture.

The research is basically of interdisciplinary nature, for this reason, the potential results may be connected to several disciplines and pragmatical components. On one hand, it may draw attention to well functioning models of local agricultural and political activities, and thus it may provide adaptable models for the local stakeholders, which may later on be adopted by the small towns and included in their operational structure.

The research calls the actors' attention to the possible utilisation of local economic potential. This potential consists of the local traditions, practices, special age-long agricultural activities, specialized knowledge or economic attitude (small firm production possibilities, special horticultural activities). The intensive application of external sources is required by the possible development of small towns.

A part of the small towns do not exploit the existing possibilities, the local elite does not know the calls for tenders, the leadership is often occupied with day-to-day „fire extinguishing”-policy. They do not take risks and resist to changes.

27 small towns are located in the South Transdanubian region, among which 12 have urban development strategies. In this study I will introduce the small towns' urban development plans and show their strengths and weaknesses, and possible development paths. I will analyse to what extent the possibly existing visions reflect last decades' development, whether their realization is a realistic opportunity based on the small towns' developmental history.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

1996. évi XXI. törvény *a területfejlesztésről és területrendezésről*.

97/2005. (XII. 25.) Országgyűlési határozat az *Országos Területfejlesztési Konceptióról*.

314/2012. (XI. 8.) Kormányrendelet *a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről*.

Balatonboglár város – Integrált városfejlesztési Konceptiója (2009) Munkaanyag. letöltve: <http://www.terport.hu/telepulesrendezes-fejlesztes/fejlesztesi-dokumentumok> 2013.05.13.

Integrált Városfejlesztési Stratégia Balatonföldvár város fejlesztésére (2010) letöltve: <http://www.terport.hu/telepulesrendezes-fejlesztes/fejlesztesi-dokumentumok> 2013.05.13.

- Baranya megyei Területfejlesztési Konceptió* (2013) Helyzetértékelő munkarész. letöltve: <http://www.terport.hu/teruletfejlesztas/megyek/fejlesztési-dokumentumok> 2013.10.30.
- Integrált Városfejlesztési Stratégia – Igal. (2012). letöltve: <http://www.terport.hu/telepulesrendezes-fejlesztas/fejlesztési-dokumentumok> 2013.05.13.
- KSH (2011): *Népszámlálás, 2011*. 3. Területi adatok. KSH, Budapest
- Mágocs Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája (2010) letöltve: <http://www.terport.hu/telepulesrendezes-fejlesztas/fejlesztési-dokumentumok> 2013.05.13.
- Nagybajom város Integrált Városfejlesztési Stratégiája (2010)letöltve: <http://www.terport.hu/telepulesrendezes-fejlesztas/fejlesztési-dokumentumok> 2013.05.13.
- Péti M. (szerk.) (2009): *Kézikönyv a Területi Kohézióról*. NFGM – Váti Nonprofit Kft, Budapest
- Siklós Integrált Városfejlesztési Stratégia (2009) letöltve: <http://www.terport.hu/telepulesrendezes-fejlesztas/fejlesztési-dokumentumok> 2014.02.10.
- Simontornya Integrált Városfejlesztési Stratégia(2009) letöltve: <http://www.terport.hu/telepulesrendezes-fejlesztas/fejlesztési-dokumentumok> 2013.05.13.
- Somogy megyei Területfejlesztési Konceptió*(2013) Helyzetfeltáró munkarész. letöltve: <http://www.terport.hu/teruletfejlesztas/megyek/fejlesztési-dokumentumok> 2013.10.30.
- Szigeti, E. (2002): *Község, város, jogállás: A magyar településhálózat közigazgatási térszerkezetének néhány kérdése*. Magyar Közigazgatási Intézet, Budapest
- Tolna megye Területfejlesztési Konceptiója 2014-2020*(2013) letöltve: <http://www.terport.hu/teruletfejlesztas/megyek/fejlesztési-dokumentumok> 2013.10.30.
- Villány Város Önkormányzatának Integrált Városfejlesztési Stratégiája (2009)letöltve: <http://www.terport.hu/telepulesrendezes-fejlesztas/fejlesztési-dokumentumok> 2013.05.13.
- Zamárdi város Integrált Városfejlesztési Stratégiája (2010) letöltve: <http://www.terport.hu/telepulesrendezes-fejlesztas/fejlesztési-dokumentumok> 2013.05.13.